

2- ÇOCUK HAKLARI 1. ÇALIŞMA GRUBU SONUÇ BİLDİRİSİ

Grubumuzdaki müzakere ve tartışmalar sonunda aşağıdaki ilke ve öneriler üzerinde uzlaşmaya varılmıştır.

1-) Sadece ceza hukuku alanında faaliyet gösteren Çocuk Mahkemeleri yerine, aile ve çocuk sorunları konusunda görevli olan AİLE VE ÇOCUK MAHKEMELERİ her ilçede kurulmalı, yeterli uzman ve yardımcı kadrolar ile desteklenmeli, bu arada SHÇEK'de özerk bir kamu tüzel kişiliği olarak her ilçede bir bürosu olacak şekilde yeniden yapılmalı, Aile ve Çocuk Mahkemeleri ile ilişkisi ve işbirliğinin esasları özel bir kanunla düzenlenmelidir.

Kanuni temsilcisi olmayan çocuklar için bu kurum resmi vasi sayılmalı, korunmaya muhtaç çocuklar için de vasi tayin edilinceye kadar SHÇEK resmi kayyım niteliğinde sayılmalıdır.

2-) "Cezaların şahsiliği" ilkesinin de temelinde olan adalet düşüncesi karşısında, sahih ve gayrisahihs nesep ayırımının çocuk aleyhine olan tüm sonuçları kaldırılmalı, ancak; özellikle münasebetin, ananın güvenini kötüye kullanma yoluyla gerçekleşmesi halinde, baba için kapsamı kanunla belirlenen bir "kamu haklarından yoksunluk" yaptırım söz konusu olabilmelidir.

3-) "Koruyucu aile sözleşmesi" toplumun yadırgamadığı, daha sıcak ve insancıl bir düzenlemeye ve çekiciliğe kavuşturulmalıdır.

4-) Çocuğun, kural olarak ailesi içinde gelişmesi ve büyümesine özen gösterilmesi, buna imkan yok ise, koruyucu aile kurumundan yararlanılmalı, aileden yoksun çocuk-

lar için ise; İsviçre'de olduğu gibi bir özel ön-bakım (koruma) sözleşmesi 1 yıllık bir deneme süresiyle kabul edildikten sonra, evlat edinilme imkanı da kabul edilmelidir.

Evlat edinilen çocuğu, eşit mirasçılık hakkı ile birlikte, Aile Hukuku hükümlerinde de eşitlik ilkesi getirilmelidir.

Evlili olanlar, kural olarak ancak birlikte evlat edinebilmeli, evlilik içi fûru'u olanlar da evlat edinebilmelidir.

5-) Evlilik içi çocuğa ait velayet hakkının kullanılmasında, ana ve baba arasında anlaşmazlık çıktığı takdirde SHÇEK'le işbirliği halinde çalışan AİLE VE ÇOCUK MAHKEMESİ'ne başvurulmalı, taraflar danışman-uzmanın çözümünde de anlaşamıyor iseler, mahkeme, uzman raporunu inceleyerek ihtilafı çözen bir karar vermelidir.

6-) "Tedip hakkı" kuralı, İsviçre'de olduğu gibi, kanundan çıkarılmalı, çocuğun aile içi ağır ve insan haklarına, kişiliğinin sağlık gelişmesine aykırı bir şiddete veya sağlıklı gelişmeyi önleyecek ve tehlikeye düşürecek diğer herhangi bir kötüye kullanmaya veya istismara maruz kalması halinde, herkes SHÇEK veya AİLE VE ÇOCUK MAHKEMESİ'ne ihbarda bulunabilmeli, SHÇEK, kayyım konumunda olarak veya çocuk mahkemesi savcısı gereken tedbirleri alarak mahkemeden velayetin nez'ini isteyeyebilmelidir.

7-) Velayet hakkını haiz olmayan taraf, ziyaret (çocuğu görme) hakkını kullanmayı reddettiği veya iştirak nafakası yükümlülüğünden kaçındığı takdirde, Aile ve Çocuk Mahkemesi'nin seri yargılama usulü ile gereken yaptırımını getirmesini sağlayacak bir düzenleme getirilmelidir.

8-) Çocuğun korunması, temel haklar ve kamu düzenine ilişkin bir sorun olduğundan, BM Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocuğa tanınan haklar gözönünde bulundurularak ve özellikle mülteci, yabancı vatandaşı çocuklar da çocuğun korunma mevzuatının kapsamında kabul edilmelidir.

9-) BM Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesinin Türkiye'de ve diğer kabul edilen ülkelerde belirli standartlara ve ortak bir uygulamaya kavuşturulması için uluslararası düzeydeki çabalar sürdürülmeli, belirsizliklere ve aymazlıklara son verilmelidir.

3- ÇOCUK HAKLARI 4. ÇALIŞMA GRUBU KARARLARI

İstanbul Barosu ve İstanbul Üniversitesi (İ.Ü.) Hukuk Fakültesinin ortaklaşa düzenlediği toplantının, Milli Eğitim Mevzuatının Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi ile uyumlaştırılması Ankara ve İstanbul'dan gelen değerli 15 katılımcısıyla, 7-8 Kasım günleri Fakülte Yönetim Kurulu salonunda toplanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28-29. maddelerini aşağıdaki 8 ana başlıkta inceleyerek milli eğitim politikası kanun ve yönetmelikleri açısından çeşitli öneriler üzerinde görüş birliğine varmıştır. Bu ana başlıklar şunlardır: 1) Fırsat eşitliği, 2) Meslek eğitimi, 3) Rehberliğin önemi, 4) Okula devamın sağlanması, 5) Okulun terk edilmemesi için önlemler alınması, 6) Okul disiplini, 7) Okuma yazma ve çağdaş eğitim yöntemleri-uluslararası işbirliği, 8) Kişisel yeteneklerin geliştirilmesi.

– Her ne kadar ilköğretimin ilk beş yılı zorunluysa da; nüfusa kayıtlı olmayan çocuk sayısının fazlalığı ve bunların ilköğretime alınmasının takibinin zorluğu karşısında *kayıtlı nüfus oranının arttırılması için gerekli çalışmanın yapılması;*

– İlkokuldan mezun olanların ortalama % 75'i ortaokula devam etmektedir. Altıncı, yedinci, sekizinci sınıfların parasız hale getirilmesi, ailelerin eğitilerek çocuklarının okul hayatına devam ettiği takdirde kazanacaklarının gösterilerek devam oranının arttırılması ve böylece *ilköğretimin kesintisiz sekiz yıla çıkarılması;*

– Eğitimin çağdaş düzeyde sürdürülmesinde özellikle göç alan illerde *fizik mekan eksikliğinin, göç veren yerlerde de boş duran okullarda çalışacak personel ihtiyacının karşılanması;*

– *Fırsat eşitliğinin cinsler arasında da temin edilmesi için kız çocukların okula devamının ailelerinin eğitimiyle sağlanması;*

- Bazen çocuğun kendi ağırlığından da fazla olan çantaların *fizik gelişmeyi* engellediği, bu nedenle de çantasız eğitim uygulamasının yaygınlaştırılması;
- Çocuk için psikolojik sorunlar yaratan *sınıf tekrarının* kaldırılması;
- Çocuğun üzerinde hem fiziki hem de ruhsal sorunlar doğuran *dayağın engellenmesi*, bu yola başvuran eğitimcinin müeyyelendirilmesi ve eğitim fakültelerinde bu konuda yeterli sayıda ders konulması, çocuk hakları bilincinin yaygınlaştırılması;
- Anayasa ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "*ilköğretimin parasız olacağı*" belirtilmesine rağmen yasal dayanaktan yoksun olarak toplanan katkı payının kaldırılması, ihtiyaçları karşılayacak bütçenin ayrılmaması halinde; gerekli olan kısmın da yeni vergi düzenlemesi ile karşılanması;
- Çağdaş eğitimin vazgeçilmez unsuru olan *bilgisayarla eğitimin* yaygınlaştırılması;
- Uygulamada *okul aile birliğinin başkanını* okul müdürü etkilemekte, bunun önlenerek aile birliğinin daha fazla özerkleştirilmesi;
- *Okul takviminin* bölgesel farklılıklar, iklim, tarımsal faaliyetler gibi dikkate alınarak düzenlenmesi; böylelikle okula devamın sağlanması;
- Baba dışarıda çalışarak eve ekmek getirir, anne ise evde oturur yemek yapar, örgü örer gibi *ayırımci davranış kalıplarının* ders kitaplarından çıkartılması;
- Mevcut bilimsel çalışmalar dikkate alınarak *eğitsel kolların* okullardaki gerçek kimliğine kavuşması ve öğrencilerin katılımcı olmasının sağlanması;
- *T.B.M.M. nezdinde çocuk hakları komisyonu* kurulması ve çocuk hakları ihlallerinin daha yakından takip edilmesi;
- M.E.B., Kültür Bakanlığının ve Gençlik Spor Müdürlüklerinin ortaklaşa düzenleyecekleri yarışmaların sadece bilgi ve başarı yarışması niteliğinde olmayarak eğlence içerikli de olmalıdır, bu bağlamda da çocuk animasyonları düzenlenmesi, *çocuğun yaratıcılığının geliştirilmesine* yönelik çalışmaların yapılmasına;
- *Semt çocuk kulüpleri* kurularak herkesin yararlanmasının ilke edinileceği sportif ve kültürel faaliyetlerin düzenlenmesi;
- Öğretmen açığının *gerekli eğitimi almış* kişilerden sağlanması, talebin arttırılması için de hayat standardının yükseltilerek mesleğin cazip hale getirilmesi;
- *Nüfus politikasının* ailelerin yetiştirebileceği kadar çocuk doğurmalarını sağlayacak biçimde düzenlenmesi;
- *Çocuğun çalışması gereken* ailelerde annenin veya fertlerden birinin çalışması halinde çocuğun işe koyulmayarak okula devam ettiği;

- Anne olma yaşı büyüdükçe *çocuk istismarının* azaldığı gözlemlenmiştir. Aile içi eğitimde özellikle anneye gerekli eğitimin verilmesi;
- *Ezberciliği önleyecek, düşünerek öğrenmeyi sağlayacak araştırma ve işbirliğine dayalı öğrenme metodlarına* ağırlık verilmesi;
- Şiddet içerikli görsel yayınların çocuğun üzerindeki etkisinin azaltılması, *medyanın* daha dikkatli davranmasını sağlayıcı önlemlerin alınması, medyanın eğitilmesi ve daha yararlı program yapımına özendirilmesi;
- *Eğitimin çocuğun daha çok katılmasını* sağlayacak tarzda düzenlenmesi;
- *Meslek liselerinde* şiddet olaylarına daha az rastlanmaktadır. Bunun nedeni de çocuğun geleceğini garanti altında hissetmesidir. Aile çocuğunu ilkokuldan sonra ortaokula göndermiyor veya gönderse de başarısız olduğunda okuldan alıyor. Bunların önlenmesi için meslek eğitimi veren okulların ortaöğrenim düzeyinde artırılması. Mevcut olanların da sayısının yetersiz olması nedeni ile okula kabulde yetenek gözönüne alınmadan bilgi sınavı dikkate alınarak yapılmaktadır.
- *Rehber öğretmenlere* personel yetersizliğinden dolayı ders yükü verilmesinin önlenmesi;
- *Serbest zaman çalışmalarının teşviki*, öğretmen merkezli çalışmalardan öğrenci merkezli çalışma programlarına yer verilmesi. Eğitici kollarda öğrencilerin daha aktif olmasına, öğretmenin sadece öğrencilere yardımcı rol üstlenmesi;
- Eğitim kapsamının genişletilmesi amacıyla önerilen yöntemler iki önemlikonusu vurgular: 1) Okullaşmayı değil, öğrenmeyi hedef almak, 2) Kurumsal ve kurumsal olmayan eğitim sistemlerinin çağdaş ve geleneksel bilgi, iletişim teknolojilerini kullanacak ve öğrenme başarısını destekleyecek şekilde yeniden düzenlenmesidir. Bu düzenleme TV, radyo ve benzeri kitle iletişim araçlarının da kullanıldığı çok kanallı bir eğitim modelini destekler nitelikte olabilir. Aynı model drama, tiyatro, sanat etkinliklerini, eğitsel kolların desteğini de kullanabilmelidir, 3) Okuma-yazma kursları da bilgi iletişim teknolojilerini kullanarak ve temel öğrenmeyi odaklayacak şekilde düzenlenmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği ile İlgili Çalışma:

Disiplin yönetmeliğinin okulda öğretmene, çocuğa, ailesine göre eşit olmayan biçimde uygulandığı gözlemlenmektedir. Ayrıca Çocuk Mahkemeleri Kanununun modern çocuk ceza hukukuna paralel olarak geliştirilmemiş olmasından T.C.K. bağlı olan bölümlerinde disiplin yönetmeliğinin uygulanması çocuğun yararına değil onu toplumdan uzaklaştıracak biçimde zararına sonuç vermesine neden olmaktadır. Bu sakıncaların giderilmesi, uluslararası kurallarda suç işleyen çocuklar hakkında öngörülen çeşitli kade-

melere ve kurumlara tanınan idari, yargısal takdir hakkının, telafi sisteminin, kurum veya kamu yararına çalışma cezasının, kamu davasının ertelenmesi gibi prensiplerin Çocuk Mahkemesi Kanununda yer alması gerekir. Böylece suç işlemiş çocuklar konusunda disiplin yönetmeliğinin uygulanması sırasında okul idaresi ve yargı çocuğa uygun tedbir ve cezayı onu toplumdan uzaklaştırmadan uygulama olanağına kavuşacaktır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme her çocuğun eğitim ve öğrenim hakkına sahip olduğunu 28. maddesiyle açıkça ifade etmiştir. Disiplin yönetmeliği ise 17. maddesinde kişinin eğitim haklarının elinden alınmasıyla sonuçlanan "örgün eğitim dışına çıkarma" cezası öngörmüştür. Disiplinin amacı yaptırımla beraber ıslahın sağlanmasıdır. Halbuki örgün eğitim cezasının verilmesi ile istenilenin tam aksi elde edilmektedir.

Kaldırılması istenen 17. madde aynı zamanda üstünde uzlaşamayan, zaman ve yere göre değişen göreceli "iffetsizlik kavramına" yer vererek, yaptırımını da örgün eğitim dışına çıkarma olarak belirtmiştir. Tanımın yönetmelikten çıkarılması, cinsel nitelikte olan suçları T.C.K. kapsamı ile sınırlandırılması gerekmektedir.

Yönetmeliğin 27. maddesinde rehberlik servisinin öncelikle intikal eden olayların servisçe doğrudan kurula havale edileceğini belirten "sevkedilir" ifadesinin yerine, rehberlik servisinin bu hususta takdir yetkisine sahip olmasını sağlayacak "sevkedebilir" sözcüğünün konulması.

Çocuk Hakları Sözleşmesinde de ifade edildiği gibi düzenlemelerin çocuğun yararına olması gerekmektedir. Bu bağlamda da 18. maddeye "çocuğun sahip olduğu haklar ve gelişim süreci"nin de dikkate alınacağını belirtilmesi gerekmektedir.

Yönetmeliğin 32. maddesinin son fıkrası "gereken durumlarda varsa rehberlik servisinin kayıtlarından yararlanılır" demektedir. Rehberlik uzmanında bulunan bilgi çocuğun uzmana duyduğu güvene dayanarak kurulan bir ilişki içinde toplanmıştır. Bu bilgi "çocuğun aleyhine" kullanılamaz. Çocuk kendisine veya başkalarına zarar vermeyi tasarlıyorsa, rehber buna izin vermez; bu hallerde gizlilik prensibine uymayacağını, bu bilgiyi ilgili kişilere vermek sorumluluğu taşıdığını çocuğa açıkladıktan sonra gerekeni yapar. Okul disiplin kurulu rehberlik servisinde var olan herbilgiye "gizlilik ilkesinden" dolayı istedikleri her an ulaşma hakkına sahip değildir.

Disipline giden öğrencilere verilen cezalar rehberlik servisine de bildirilmeli; takdir edilen cezanın ağırlığına göre servis öğrenciyi belli bir mühlet izleyerek düzelme varsa rapor yazılmalı ve disiplin kuruluna iletilmelidir. Raporlar yıl sonunda toplanan kurulda ele alınarak cezanın iptali, disiplin notunun yükseltilmesi, mümkün olan durumlarda çocuğun lehine karar verilmelidir.

Cezalandırılması gereken davranışların (sigara içme, kopya çekme, okul kıyafetlerine uymama gibi) öğrenciyeye sorumluluk bilinci aşılacak yöntemlerle ele alınmasına izin verilmelidir. Bu tip suçların, rehberlik servisinin de yardımı alınarak, çocukların

özel durumları incelenerek kademeli tedbirlere başvurulması, öğrenciyi caydırıcı, uyarıcı, davranışın bir bedeli olduğunu gösteren çözümler bulunması gerekir. Hatalı davranışın düzeltilmesi için disiplin kuruluna sevketmeden önce öğrenciyi davranışlarını düzeltme imkanı veren yollar aranmalıdır. Örneğin; sigara içerken yakalanan bir öğrenciyi okul idaresi uyarabilir, okulda sigara içilmemesi için düzenlenen kampanyaya gönüllü katılması sağlanır.

Disiplin yönetmeliğinin 19. maddesinde haklarında kamu davası açılmış öğrenciler için disiplin soruşturması yapılır, kamu davasının sonucu beklenmeden ceza uygulanır denilmektedir. Bu da Anayasanın amir hükmü olan "suçluluğu hükmen sabit olunca-ya kadar, kimse suçlu sayılmaz" ilkesine aykırı düşmektedir. Buradaki çözüm çocuğun menfaati düşünülerek ceza davasının sonucuna göre belirlenmelidir.